

ЗАСТУПНИЧКА (ХОДАТАЈСТВЕНА) МОЛИТВА

Владимир Димић*
Епархија шумадијска,
Барајево

Апстракт: Почетак ходатајствене молитве јасно говори који је циљ Литургије за њене учеснике. Она нам наглашава да је првичне првостепен циљ за чланове Цркве или прецизније, учеснике литургијске заједнице.

Кључне речи: Црква, Литургија, евхаристија, првичне, литургијска заједница.

*Да ове Свете Тајне буду онима који се причешћују,
на презвености душе,
на отпущање трехова,
на заједницу Духа Твога Светог,
на испуњење Царства Небеског,
на смелост према Теби,
не на суд или на осуду (Јевтић 2009: 306)*

Заступничка молитва је чин молитве за друге. У Светом Писму, у Старом Завету улогу заступника налазимо код Аврама, Мојсија, Давида, Самуила итд. Пример овакве молитве налазимо и у књизи Пророка Данила, где у деветој глави читамо његову покајничку молитву за израиљски народ. У Новом Завету наш заступник је Господ Исус Христос: „Јер један је Бог, један посредник између Бога и људи, човек Исус Христос“ (1. Тим. 2, 5).

У савременом хришћанству постоји погрешна представа да су они који заступају посебна класа, „суперхришћани“ који су позвани од Бога у службу заступништва. Библија је у томе јасна и позива

* vladimirdimic78@gmail.com.

све хришћане да буду заступници. Следи само делимичан списак оних које треба да заступамо у молитви: све на власти (1. Тим. 2, 2), пријатеље (Јов 42, 8), сународнике (Рим. 10, 1), болесне (Јак. 5, 14), непријатеље (Јер. 29, 7), оне који нас вређају и прогоне (Мт. 5, 44) и све људе (1. Тим. 2, 1). Сви хришћани имају Светог Духа и баш као што Он заступа нас по Божјој вољи (Рим. 8, 26–27), тако и ми треба да заступамо једни друге. То није привилегија одабране хришћанске елите, већ заповест која важи за све. Штавише, не заступати друге је грех: „А мени не дао Бог да згрешим Господу и престанем молити се за вас“ (1. Сам. 12, 23); одавде видимо да је један од највиших облика хришћанске службе заступничка молитва.

Речи из заглавља су први део заступничке (ходатајствене – *intercesio*) молитве из Литургије Светог Јована Златоустог. Овом молитвом завршава се анафора (узношење) или канон евхаристије,¹ што је и централни део Литургије. „Одмах после претварања дарова, свештеник почиње да преузноси заступништво за читаву Цркву, за читаву васељену и на тај начин ова молитва представља својеврсно крунисање проскомидије и читаве литургије уопште“ (Керн 2003: 119, 123). „Када су дарови примљени, свештеник се моли да они покажу своје дејство“ (Кавасила 2002: 129).

Током прва два века хришћанство не зна за записани чин анафоре, а самим тим ни заступничке молитве.² Ако га је и било, до нас није сачуван. Најстарији записани чин анафоре садржи дело *Ајосџолско предање* Светог Иполита Римског из трећег века (217. година). У његовим речима „сабирајући (све нас) дај свима који узимају удела (заједничаре) у Твојим светињама (светим тајнама) да буду испуњени Духом Светим на утврђење вере у истини“ (Јевтић 1999: 431) препознајемо заступничку молитву.

Са ширењем хришћанства настају и различити типови литургијског богослужења и готово у сваком од њих проналазимо и заступничку молитву. Она није свуда истог садржаја, није увек на истом месту и није исте дужине трајања. Из те велике групе светих литургија издвајају се Литургије Светог Василија Великог и Светог Јована Златоустог које су византијског типа и које остају у богослужбеној употреби у Православној Цркви до данас. Ова два оца Цркве „скраћују и својим речима састављају чин литургије“ (Керн 2000: 115) који је у доста измењеном облику и у данашњој употре-

¹ Појам *анафора* – узношење под латинским утицајем код нас „називамо канон евхаристије“ (Милошевић 2014: 29).

² Овде напомињемо да смо се само делимично бавили појавом ове молитве у анафори. Детаљније истраживање захтева посебан приступ овој теми.

би. Многе молитве, међу којима је и заступничка молитва, претрпеле су измене јер Литургија у трећем и четвртном веку „још увек није тако сложена“ (Керн 2000: 115) служба као што је то случај у нашем времену.

Дела Светог Јована Златоустог дају нам опис богослужења, али не и сам његов чин. Код овог оца Цркве проналазимо и заступничку молитву. Најстарији опис Златоустове Литургије, начињен из његових различитих списа, формулисали су „Берберин и Порфирије, али ни један ни други нису старији од 8. века“ (Керн 2000: 55). Ту видимо присуство ове молитве: „Пред нама је очишћујућа жртва за читав свет и са пажњом молимо за васељенску Цркву која се простире са краја на крај васељене, да се прекину немири и за брзо избављење свакога ко се налази у злу, за оне који су отишли и приступамо са молитвом за њих пред Агнецом који лежи и узима на себе грехе света“ (Керн 2000: 58–59). Из ових светитељевих речи не можемо са сигурношћу извести текст молитве како га је он формулисао, а самим тим ни знати какве је измене она претрпела од тада до њеног данашњег облика и садржаја.

Заступничка молитва је молитва упућена „Богу Оцу и говори о резултатима светог причешћа“ (Псаранос 2011: 223). Резултати су дарови за које се настојатељ моли за заједничаре у светој тајни причешћа. Она се назива још и ходатајствена молитва јер својим садржајем потврђује да се приноси за све чланове конкретне литургијске заједнице. Њена целовитост сведочи о томе. У њој се молимо за оне који се причешћују, за упокојене праоце, оце... Пресвету Богородицу, Светог Јована Крститеља, за светитеља који се прославља тога дана, за упокојене (диптих),³ за епископа, јер без епископа и евхаристије нема Цркве (уп. Зизјулас 1997), за место у коме се налазимо, за путнике, за оболеле и друге, и да на свима буде милост Господња. „Спомињати у Евхаристији јесте сабрање целокупног опита спасења, све пуноте реалности која нам је дата у Цркви, ... реалности новог неба и нове земље... Спомињати значи сећати се и живети у спомињаном, примати га и чувати га“ (Шмеман 2002: 171). Нарочито богатство анафоре јесу дуге и свеобухватне ходатајствене молитве у Литургији Светог Василија Великог.⁴

³ Помен на проскомидији, који се данас обавља, некада се вршио на овом месту.

⁴ Еп. Атанасије Јевтић напомиње (у Јевтић 2009: 307–308) да је Свети Јустин Поповић, путујући једном приликом за манастир Девич, био и у манастиру Студеница где је монасима (данас Еп. шумадијском Јовану Младеновићу и блаженопочившем игуману Јулијану) говорио да молитве анафоре, а посебно ходатајствену молитву, треба читати гласно – да народ чује молитвено богатство Цркве.

Још једна молитва у Литургији Светог Јована Златоустог сличног је садржаја као и заступничка молитва. Други део текста у молитви пред Оче наш, коју предстојатељ чита: „Теби поверавамо сав живот свој и наду човекољубиви Владико...“, има готово идентичан садржај као и текст заступничке молитве: „... на отпуштење грехова, на опроштај сагрешења, на заједницу Светога Духа, на наслеђе Царства Небеског, на смелост према теби, не на суд или на осуду“ (Јевтић 2009: 316). То нам говори не само о узвишености свете тајне коју у себе примамо, него и о величини и важности дарова који су последица једног таквог светотајинског живота.

Да (ове Свете Тајне)⁵ буду онима који се причешћују

Почетак ове молитве јасно говори који је циљ Литургије за њене учеснике. Она нам наглашава да је причешће првостепени циљ за чланове Цркве или прецизније, учеснике литургијске заједнице. „Другостепено се свршава за оно што се говори у наставку ове молитве: *још ти приносимо ову словесну службу за преминуле у вери...*“ (Божанствена Литургија Светио Јована Златоустиа 2011: 70–71). Причешће подразумева потпуно учествовање у Литургији. Свесно лишавање присутних на литургијској заједници евхаристијских дарова, без претходног саглашавања са таквим ставом од стране епископа (свештеника, духовника), први је корак ка добровољном искључењу из црквене заједнице. Црква јасно дефинише: „Ако ко, епископ или свештеник или ђакон или било ко од клира од прибројаних или световњака, немајући никакву неодложну потребу или посао због кога би био удаљен од своје цркве са Светог Причешћа у току три недељна дана, у току три седмице, ако је клирик да буде свргнут, а световњак да буде удаљен од општења“ (80. правило 6. Васељенског Сабора – уп. Поповић 1997: 117). Међутим, данас живимо у сасвим другим околностима. „У савременој литургијској пракси причешћивање се до извесног степена издвојило у засебан чин. Оно се, наравно, у огромној већини случајева обавља на евхаристијском сабрању, али вршење евхаристије није обавезно везано за причешћивање верних. Евхаристија се може вршити и фактички се и врши без причешћивања верних“ (Афанасјев 1996: 118).

⁵ Речи у загради су додаток у српском преводу Св. Јустина Поповића и у преводу који је објавио Св. Арх. Синод СПЦ. Не стоје ни у словенском ни у старосрпском преводу. Коментари: *Божанствена Литургија Светио Јована Златоустиа* 2011: 70.

У готово потпуно хришћанском окружењу, сведоци смо процентуално малог броја присутних на Литургији, а још мањег броја оних који се причешћују. Неретко смо у прилици да видимо како су понекад „најближи лаици“ црквене заједнице (богослови, теолози, вероучитељи) нередовни на литургијским сабрањима и ретко се причешћују. Појце и чтечеве, који су најближи помоћници у служењу најсветије божанске службе, видимо како „повежу“ и по неколико Литургија а да се не причесте. Ако се одликују лепим појањем и спретношћу помагања у олтару, често их можемо видети као „госте“ у другим литургијским заједницама, где без имало жеље да приступе Светој Чаше „одлично раде свој посао“. Чланови клира, понекад „незаинтересовано“ присуствују Литургији и ако не служе, најчешће и не узимају учешћа у евхаристији. Такав став не може мотивисати верни народ. Ако им се свештеник нередовно причешћује, онда су они препуштени сами себи јер немају ближи пример за свој истински хришћански живот у Цркви од њега.

Данас је, међутим, нада Цркве у све већем броју редовног причешћа деце, пре свега из црквених породица, која својим учествовањем у евхаристијском животу треба да буду пример старијим члановима заједнице. Такав приступ чини Литургију живом службом, што је и њен смисао, а без тог живог учешћа бесмислено је и њено служење. Потпуним учешћем свих чланова литургијске заједнице у светом причешћу, Литургија доживљава своју пуноћу и сви предокушају Будући Век.

Чега се то лишавају присутни на литургијској заједници и други православни хришћани када се не причешћују?

На трезвености душе

Као што видимо из молитве, први дар који предстојатељ евхаристијског сабрања иште за литургијске заједничаре Тела и Крви Господње је „трезвеност душе“. То подразумева човеков унутрашњи подвиг који свој циљ проналази у евхаристији. Труд који човек показује у очувању свог унутрашњег бића крунише се у јединству са Богом где задобија благодатни дар трезвености. Преподобни Агатон, монах египатског скита, када су га упитали шта је важније – телесни или унутрашњи подвиг, одговорио је: „Човек је налик дрвету; телесни подвиг је налик листу дрвета а унутрашњи плоду“ (Брјанчанинов 2005: 522). Овом изреком се потврђује да наша брига поред

телесног труда треба, пре свега, да буде посвећена очувању унутрашњости нашег бића, јер „свако дрво које добра рода не рађа сече се и у огањ баца“ (Лк. 3, 9).

Свакодневица у којој живимо намеће нам све бржи темпо живота. Данашње друштво све мање има решења, поготово за младе људе. Беспосличарење, које је све присутније, не води ка трезвености већ одводи од ње. Бучне забаве које човека окружују са свих страна доводе до тога да његова пажња над собом попушта и он се у таквом окружењу опустити (запусти). Често под изговором бежања од стреса, људи слободно време проводе у испразним разговорима (празнословљу), изобиљу хране и пића (алкохола), понегде и у „живљању“ различитих врста опијата или, што је данас све популарнији начин губљења времена, у спортским кладионицама – под изговором забаве и спорта. Тешко је у таквом стању не упасти у расејаност и имати „усиљену“ пажњу над собом ако нисмо у заједници са Христом. „Пазите на себе да срца ваша не отежају преједањем и пијанством и бригама овога живота, и дан онај не наиђе на вас изненада“ (Лк. 21, 34).

„Трезвеност се задобија постепено, стиче се дуго и напорно, рађа се првенствено од пажљивог читања и молитве, од навике да се пази на себе, да се пази на свако дело, сваку реч и сваку помисао и осећање“ (Брјанчанинов 2005: 524–525). „Будите трезвени и бдите јер супарник ваш ђаво као лав ричући ходи и тражи кога да прождере. Њему се противите утврђени у вери“ (1. Пт. 1, 8–9).

На отпуштење грехова

Након молитве за „трезвеност душе“, настојатељ упућује молитву за „отпуштење грехова“. Покајничко расположење је предуслов за опроштај сагрешења. Јеванђељска проповед почиње речима Светог Јована Крститеља, а затим и Господ то потврђује: „Покајте се јер се приближи Царство Небеско“ (Мт. 3, 2; 4, 17). Хришћанин је позван на непрестани покајнички живот. Међутим, да бисмо се покајали, неопходно нам је праштање. „Ако не опростите људима сагрешења њихова, ни Отац ваш Небески неће опростити вама сагрешења ваша“ (Мт. 6, 15). Помирење са ближњима, па онда принос (Мт. 5, 24), јесте оно што тражи Господ пре ступања у заједницу са њим. Сустрет са ближњима је прилика не само за праштање, већ и за међусобно исповедање. На то нас и призива Христос саветујући да се исповедамо једни другима и да на делу сведочимо међусобну љубав. Где

нема љубави, нема ни праштања. Грех нас одваја једне од других а сами тим и од Господа, а љубав нас приближава. Што смо ближи једни другима, ближи смо и Спаситељу, а у таквој заједници не можемо постојати оптерећени бременом греха.

Бог Отац нас већ види сједињене са Сином Божјим из перспективе Царства Небеског. За ступање у такво стање, хришћане омета грех који је последица смртности и пропадљивости. Зато не чуди чежња за превазилажење греха кроз свету тајну исповести, која је посебно присутна код црквених људи. Понекад она прелази границе тако да се свештенослужитељи сусрећу са верницима који желе да се по сваку цену исповеде пре сваког причешћа, не презајући да прекину и сам ток Литургије. Још веће неразумевање ове свете тајне сведочи и то што понекад траже исповест непосредно после причешћа и после Литургије, на којој само што су се причестили. Проблем се наставља када верници не виде у парохијском свештенику свог исповедника. Својеволно нарушавајући дисциплину парохијског живота, траже га по другим парохијским заједницама или манастирима. Тако изграђују „духовни елитизам“, а самим тим и дуализам који је стран исконском бићу Цркве. На тај начин се „отпуштење грехова“ „помера“ са свете тајне причешћа на „елитног духовника“, што чешће посете њему, различите врсте епитимија и препуштања да буде „воља његова“.

Поред поменутог, постоји и супротна проблематика у литургијским заједницама. Поставља се питање шта бива са лаицима који се никако не исповедају или су то учинили једном, два пута у току свог живота, када им је свештеник прочитао разрешну молитву. Они се причешћују с времена на време и њих је све већи број. Још је већи проблем са свештенослужитељима који се исповедају једном годишње у току Свете Четрдесетнице на „обавезној исповести“, и то „ако немају неке друге обавезе“. Не испитујући савест других, поготово свештеници „питањима и упитницима на исповести“ (Јевтић 2009: 337), и не угрожавајући слободу другог као неприкосновени дар Божији, призвани смо на непрестану заједницу са Богом „за опроштење грехова и за живот вечни“ (*Православни молићвеник* 1992: 136).

На заједницу Духа Твоја Светога

Трезвене душе разрешене од сагрешења, причасници су призвани на заједницу са Светим Духом. Речи „Духа Твога Светога“ упућују

на то да Светог Духа шаље Бог Отац преко, или тачније кроз Христа, јер причешћујући се са Христом улазимо у заједницу са Светим Духом. Знамо и то да Свети Дух освећује дарове на Литургији. Тако Дух Свети и претходи, али као што чујемо из молитве, и последује Христу. Без њега ништа не бива ни на Литургији ни у Цркви. Господ и обећава апостолима: „И ја ћу умолити Оца и даће вам Утешитеља да пребива са вама завек“ (Јн. 14, 16). Речима Григорија Светогорца: „Ми, верници у Цркви, примамо дарове Светог Духа. На божанственој Литургији примамо самог Утешитеља у своје сабрање и у своје душе“ (Србуљ – Димитријевић 2007: 638).

Све што у свету постоји везано је за Духа Светога. „Дух дише где хоће“ (Јн. 3, 8); при стварању света „Дух Божији дизаше се над водом“ (Пост. 1, 2), и при стварању човека – када му „дуну у нос Духа живота и човек поста душа жива“ (Пост. 2, 7). Он је „Дух мудрости“ (Еф. 1, 17) и „Дух откровења“ (Еф. 1, 17). Духа Светога је немогуће видети (Јн. 14, 17) али Духом Светим види се Христос који је слика Бога Оца и са Духом Светим се успоставља истинска заједница што нам сведочи заступничка молитва и јеванђељска реч (Јн. 14, 17). Резултат заједнице са Духом Светим је вера, светост, љубав, мудрост... „Без Њега нико не може имати истиниту веру. Без просветљења Духом Светим и сам мудрац и учен човек у погледу спознања Бога и Његовог домостроја, јесу потпуни слепци. И напротив, Дух Свети и сасвим неуким и простим човеку може да покаже дела Божија, може му дати да осети сладост вечности. Усељавајући се у човека Дух Свети изазива у срцу његовом истинску љубав. Истинска радост, весеље срца и непоколебиви мир су немогући без Светог Духа. Човек који у себи нема Духа Светога, никада не може да има душевни мир“ (Србуљ 2002: 284–285). И Свети апостол Павле нас позива на „праведност и мир и радост у Духу Светом“ (Рим. 14, 17).

Литургијска заједница и Црква се поистовећују још од силаска Светог Духа на апостоле. Од тада Црква наставља своје непроменљиво историјско трајање благодарећи Духу Светом. Све што Црква има је од Духа Светог. Дарови у Цркви које задобијамо од Светог Духа су у Литургији. Данас смо често у прилици да видимо и учествујемо у светотајинском животу Цркве и ван Литургије, што је још један проблем са којим се хришћани суочавају. Потврда светотајинског благослова могућа је једино у литургијској заједници. Зато је и неопходно да себе непрестано потврђујемо у евхаристији како бисмо обновили дарове Духа, али и да бисмо задобили нове. Без таквог живота, удаљујемо се од Бога и подложни смо губљену бла-

годатних дарова. Ако не доприносимо литургијском јединству, не можемо бити носиоци никаквог дара. Епископ који има дар Духа да га и другима дарује то чини кроз Литургију. Тиме епископ показује да Светог Духа даје само Бог Отац преко Христа. То нам потврђује и заступничка молитва јер Дух Свети конституише Литургију у којој се пројављује као дародавац. Литургија није понављање догађаја из прошлости тј. из историје, већ је она будуће Царство Божије у коме неће бити смрти као највећег непријатеља за творевину. Тај догађај нам омогућује Дух Свети који уводи Христа у историју и својом делатношћу преображава свет и све у свету од смрти ка Царству Божијем. Место и време за остварење таквог стања, где расположење у заједници са Христом и Духом Светим, кога нам дарује Отац, улази у још једно узвишено стање које се предокуша већ овде и сада, јесу врата Литургије.

На испуњење Царства Небеског

Заједничарећи са Духом Светом, молитва се наставља „на испуњење Царства Небеског“. Царство Небеско нам се пројављује као живот и заједница у Христу, у светом причешћу, а Господ нам тим поводом поручује: „Царство Божије унутра је у вама“ (Лк. 17,2 1). Оно оживљава у нама са уласком Тела и Крви Господње у нас. Почетак Царства Небеског је у овом свету кроз Литургију и кроз живот у Христу. Отуда је погрешно да говоримо о Царству Небеском као о догађају који не дотиче простор и време. Литургија и те како присутује вечност. У њој смо сви присутни, и грешници и праведници, и „живи“ и упокојени, и анђели и светитељи. Ми смо сви живи пред Господом, што нам Он и потврђује речима: „Ја сам Васкрсење и живот, који верује у мене ако и умре, живеће“ (Јн. 11, 25). Наравно да овај предокус вечности треба разликовати од пуноће стварности Царства Божјег које ће наступити тек након овога света и века, након Другог и славног доласка Христовог, свеопштег васкрсења мртвих и суда љубави Његове.

Истина је да човек треба да умре како би задобио Царство Небеско, али то умирање није само у физичком смислу речи, већ је пре тога потребно добровољно умрети греху. Заступничка молитва о томе сведочи јер се прво молимо за трезвеност душе и отпуштење грехова, па тек онда за заједницу са Светим Духом и за испуњење Царства Небеског. „Тек када оставимо грех и умремо старом човеку који живи

у страстима, тада васкрсава нови, врлински човек, обасјан изнутра и споља Царством нестворене светлости“ (Суботић 2016: 3).

Како је то рекао презвитер Александар Јевтић:

„Као православни хришћани, имамо одговорност да себе утемељујемо у Литургији, благодарећи Богу за сва добра која нам је подарио. Када знамо да је највећи дар који нам је Господ оставио могућност причешћивања телом и крвљу Његовом, онда постаје јасно да су многа наша хтења скренула са пута онога што је најпретежније. Јеванђелски позив који нам Господ упућује је: ‘Иштите најпре Царство Небеско и правду Његову, и ово ће вам се све додати’ (Мт. 6, 33). Ове речи постављају на своје место битно и споредно и тиме наш живот чине смисленим. Ту истину је потребно да схватимо како бисмо се разликовали од света у коме се Бог сматра неким ‘ситним’ додатком у свакодневним бригаама и плановима“ (Јевтић 2016: 6).

Још већа опасност вреба да учешће у Литургији и сједињење са Богом могу да пређу у уобичајену појаву и неку врсту навике или, још опасније, равнодушности. Закупљеност проблемима овога света и времена у коме живимо не дозвољавају нам да оживи у нама радост испуњења Царства Небеског. Да бисмо се отргли од овог света, неопходно је да „подетињимо“. „Ако се не обратите и не будете као деца, нећете ући у Царство Небеско“ (Мт. 18, 3). Јеванђеље нам каже да је Христос узео дете и поставио га међу ученике, а предање нам сведочи да је то дете био Свети Игњатије Богоносац. Он нам поручује: „Не уживам у храму пропадљивом, нити у сластима овога живота. Хлеба Божијег желим који је Тело Исуса Христа и пиће желим Крви Његове која је љубав непропаљива“ (Св. Игњатије, *Посланица Римљанима* 7, 37 – в. Јевтић 1999: 231). Свети мученик Цркве Христове још као дете жуди за Христом, слушајући унутрашњи глас „хајде ка Оцу“. Заиста, у деци најлепше сија лик Божји, а дечији образац вере сведочи нам који је пут ка Господу и Царству Небеском.

На смелості према Теби

Смелост према Господу је врлина, и то узвишенија од храбрости. Иако понегде можемо видети да се ова два појма поистовећују, појашњење нам даје философ Аристотел. У свом делу *Никомахова*

етшика, он истиче етичке врлине и за храброст каже да је врлина и као таква „она се налази на средини између кукавичлука и непромишљене смелости“ (*Никомахова етшика* 1107а 33–b4). Она је мера између ове две крајности (*Никомахова етшика* 1115а) – а разум увек треба да упути на принцип мере (уп. Svetković 2016). Међутим, у заједници са Богом не руководимо се само разумом, већ целокупним својим бићем, својом личношћу у којој треба да преовлада врлина љубави. Љубав нас у овој ситуацији позива да направимо искорак изнад храбрости „на смелост према Теби“. Израз „према Теби“ још једном нам показује да је молитва упућена Богу Оцу. „Христос је Архијереј који приноси човека Небеском Оцу, јер је приневши себе пречистог и пренепорочног Оцу, принео је човека Богу“ (Григорије Светогорац; в. Србуљ – Димитријевић 2007: 638). Смелост према Оцу је преко Сина кроз заједницу са Светим Духом.

Свештенослужитељ је посебно призван на смелост. Он је у непрестаном служењу Богу и народу, и зато му је „неопходан страх Божији“. Преподобни Доротеј Палестински, тумачећи речи „савршена љубав изгони страх напоље“ (1. Јн. 4, 8), напомиње да „постоје два страха; један уводни а други савршени. Један је својствен почетницима у богопоштовању, док је други светих и савршених који су достигли меру савршене љубави. Нпр. онај који испуњава вољу Божију ради страха од муке, од батина јесте почетник, а онај који то ради из љубави према Богу, познавши шта значи бити са Богом, он зна шта је добро, он има истинску љубав коју апостол назива савршеном и која га приводи у савршени страх. Он не жели да се лиши окушане сладости са Богом. Зато савршени страх који се рађа из љубави изгони уводни страх. Међутим, није могуће достићи савршени страх ако се заобиђе уводни страх“ (*Поука IV: О страху Божијем*, 1; види Ава Доротеј 1996: 43).

Из ових речи молитве можемо закључити да је хришћанин кроз цео свој живот позван на смелост. Он, као изабраник Господњи, позван је да веру оживи у себи, да је јавно исповеда без бојазни (данас су то живи примери ситуације у Ираку, Сирији, Либији или на нашем Косову и Метохији, који нам дају савремене исповеднике вере Христове и нове мученике Цркве Његове) и да се, пре свега, непрестано сједињује са Господом. Храбрим хришћанима можемо назвати оне које се редовно моле, посте, исповедају и воде рачуна о свом унутрашњем и спољашњем начину живота, и који са разумом приступају светом причешћу, па их разум некада одвуче од заједнице са Христом. Смели хришћани можда не воде овакав начин живота, али њих покајање кроз радосни дух литургијске службе у љу-

бави непрестано привлачи Христу и они непрестано заједничаре са Њим. То је дух заједништва који Господ тражи од нас и на такво нас сабрање непрестано призива. Усељавање смелости у своју личност веома је важно за сусрет са Христом. Слобода нам то омогућује. Човек своју слободу може остварити само кроз љубав према другоме. Без љубави, човек јесте слободан, али није остварен као личност. У заједници са Христом улазимо у другу димензију слободе. Тада се оностранна личност сједињује са оностраним личносним Богом и омогућава човеку да постане толико новослободан да бива обасјан нествореном љубављу Божијом и успева да превазиђе сваки страх и смелост увек почива у њему. У таквој врсти заједнице, без Њега више не можемо да замислимо ни своје постојање.

Не на суд или на осуду

Завршетак овог дела заступничке молитве, често изазива страх и бојазан за причаснике. Истим речима се и завршава и молитва пред свето причешће. Тумачећи их, Свети Јован Златоусти каже: „Претпоставимо да постоји неки многољудни град, чији су сви становници порочни. Неки мање неки више али су сви за осуду. Претпоставимо да је међу њима неки човек који је највише од свих вредан осуде и казне, јер је починио сваковрсна злодела. Ако каже да цар има намеру свима да опрости, неће поверовати његовим речима све док не виде да је он највећи злотвор од свих добио опроштај. Онда нико више не сумња. То нам сведочи и апостол Павле желећи да увери људе да Бог прашта сва њихова сагрешења и да више нико не сумња у своје спасење, јер се и он спасао“ (Св. Јован Златоусти, *На 1. Посланицу Тимошеју*, 4, 2 [PG 62, 522] – према Србуљ – Димитријевић 2007: 651–652). Речи молитве нас упозоравају на то не само како приступам, већ и како „носимо“ Христа у себи. Чим настојатељ каже „Светиње светима“, значи да смо већ свети и то зато што нас Господ освећује. Исто тако смо и призвани да са „страхом Божијим и вером“ приступимо.

Златоустово златно правило причешћива гласи: „Многи се причешћују овом Жртвом једном у години, други пак два пута, а други много пута. Њима свима моја реч је упућена, не само овима овде, него и онима који бораве у пустињи, јер они се једном причешћују, а често и двогодишње. Шта дакле? Које ћемо примити? Нити оне једном, нити оне много пута, нити оне мало пута, него оне са

чистом савешћу, оне са чистим срцем, са беспрекорним животом. Такви нека *свагда* приступају, а они који нису такви – ни једанпут. Ово говорим не да вас спречавам него желећи *да свагда ѝрисујуће свешћимама*“ (Божанствена Лиџурџија Свешћої Јована Злаџоуста 2011: 84). У овим речима светитељ обухвата све, и монахе као најуређеније и најревносније лаике, и све друге хришћане, и све позива да „свагда приступе“ водећи рачуна о чистоти живота.

Обесхрабрујуће је што данас можемо видети „духовнике“ који под плаштом „суда и осуде“, многе одвраћају од причешћа: усмено – савети око световног живота, поста, молитве, а писмено – кроз различите брошурице, књижице, летке, без благослова епископа, већ на своју руку и у „своју славу“. Сви који се стално причешћују и те како добро знају какав хришћански живот треба да воде и не заборављају да смо сви грешни, а да је само Бог безгрешан. Свесност да смо у љубави, у заједници са Господом и са другим човеком, одводи нас од „суда“ и „осуде“ у вечну заједницу вечне љубави. „Са уверењем да ће Исус Христос према свима нама грешнима показати сво дуготрпљење, приступимо путиру Његове љубави“ (како каже Григорије Светогорац; уп. Србуљ – Димитријевић 2007: 652), а Он речима љубави умољава свог Оца: „Хоћу да и они које си ми дао буду са мном где сам ја, да гледају славу моју“ (Јн. 17, 24). Господ овим речима потврђује да је Његова „осуда“ и „суд“ у љубави. То није у неким казнама, ислеђивањима, судским процесима (општим, посебним), већ у мери наше љубави према Њему и ближњима. Наша радост према Господу и свему и свакоме у овом свету је и одраз наше љубави. Зато је нада да ћемо се и душевно и телесно излечити, а нема бољег и сигурнијег лека од лека бесмртности који нам дарује Христос.

Вечере љубави

Заступничка молитва коју приноси литургијски говори нам о даровима које моли од Господа за оне који се причешћују. Ти дарови нису неки материјални дарови на побољшање угодности живота у овосветском времену и простору, иако и те како утичу на материјални живот. Они су пре свега духовни дарови од Господа за освећење човека, а преко човека и свега око човека. Заједница са Христом је плод таквог стања и за људе и за творевину.

Сведочанство хришћана који су редовно у Цркви је прави показатељ награде који пружа заједница са Господом. Они су у стању да

жртвују све своје обавезе (одложе послове, замене смену на послу, устану рано да дођу на службу итд.) како би били са Христом и да би Христос живео у њима. Деца заузимају централно место у таквим заједницама, а и њихова жртва није занемарљива, поготово када знамо прилике и околности у којима расту (различите спортске активности, тренинзи, такмичења, школе страних језика). Они већ од детињства осећају шта значи бити са Христом и препознају приоритет, али и уживају и умножавају дарове заступничке молитве и сваке друге молитве које пружа Света Литургија и света тајна причешћа.

Неизмерна је радост за Цркву када се то литургијско стање продужава кроз међусобна дружења верника, деце, читавих породица, које су данас код црквених људи све веће и веће. Вечере љубави или агапе, како се оне изворно хришћански називају, а тај израз је присутан и код верника, дају изузетне плодове. На њима се уочавају различити дарови, али и међусобне потребе духовне и материјалне природе. Срећа код људи који, после Свете Литургије, у таквом окружењу могу да се саберу на заједничко дружење и започну прославу своје крсне славе или неког другог празника, јесте неописива. Ту се бришу све разлике, предрасуде и већ овде и сада предокуша се вечност кроз освећени простор и време. Радост и игра деце у порти, а поред њих разговор људи о духовним темама, изазива пријатан осећај и знатижељу и код пролазника који то посматрају са стране. Примећује се да то сабрање, иако је у овом свету, није од овога света.

Због лошег материјалног стања у коме се налази наше друштво, и те заједнице су углавном сиромашне. Некоме је то и једини „излазак“ из куће.⁶ Међутим, када разговарамо са њима, срећа, оптимизам и животна радост је присутна као ретко где. Не верујем да би се ико од њих мењао за овосветска уживања, проводе, путовања. Разговори са људима који су окусили тај и такав живот, а онда почели црквено да живе, иако могу да се врате таквом начину живота и имају материјалних могућности за то, сведоче да литургијски живот нема алтернативу. Резултат тога је: „трезвеност душе“, „отпуштење грехова“, „заједница Твога Светога Духа“, „испуњење Царства Небеског“... „А даље браћо, што год је истинито, што год је поштено, што год је праведно, што год је чисто, што год је достојно љубави, што год је на добру гласу, било која врлина, било што похвале достојно, то мислите и Бог мира биће са вама“ (Фил. 4, 8–9).

⁶ Скоро ми рече деда Раја: „За мене је Црква највећа и једина култура“.

Литература

- Ава Доротеј (1996): *Поуке аве Дорошеја*, 2. издање, превели хиландарски монаси, Библиотека Хиландарски преводи, књ. бр. 2, Манастир Хиландар : Света Гора Атонска. [доступно и онлајн, на <https://svetosavlje.org/pouke-2/> (приступљено: 6. 4. 2016. г.)]
- Афанасјев, Н. (1996): *Трпеза Господња*, са руског превела Ксенија Кончаревић, Библиотека Свети Петар Цетињски – Свете тајне и свете врлине, књ. 5, Светигора : Цетиње.
- Божанствена Литургија Светиој Јована Златоустиа* (2011), в. Псаранос (2011).
- Брјанчанинов, Св. Игњатије (2005): „Трезвеност“, у Брјанчанинов, И. А. (2005): *Енциклопедија православној духовној животи* : *према делима светишеља Игњатија Брјанчанинова*, места из дела светитеља Игњатија Брјанчанинова одабрао је и распоредио свештеник Сергије Молотков, превео са руског Младен Станковић, Библиотека Образ светачки, књ. 84, Православна мисионарска школа при Храму Светог Александра Невског : Београд, 522–525. [доступно и онлајн, на <https://svetosavlje.org/enciklopedija-pravoslavnog-duhovnog-zivota/> (приступљено: 6. 4. 2016. г.)]
- Зизјулас, Ј. Д. (1997): *Јединство Цркве у Светиој Евхаристији и у епископој у прва три века*, са грчког превео С. Јакшић, едиција Саремено богословље, књ. 1, Беседа : Нови Сад.
- Јевтић, А. [Атанасије, Епископ] (1999): *Дела апостолских ученика : (апостолски оци)*, превео са грчког изворника и краће уводе и напомене написао Епископ захумско-херцеговачки и приморски Атанасије, [Света Гора] – Требиње – Врњачка Бања – Никшић : Манастир Хиландар – Манастир Тврдош – Братство Св. Симеона Мироточивог – Браћа Станишићи.
- Јевтић, А. (2008): *Осам предавања о Светиој Литургији : (из 1989. г.)*, Манастир Жича : Жича.
- Јевтић, А. (2009): *Христос – Нова Пасха : Божанствена Литургија : свештенослужење, причешће, заједница бојочовечанској шела Христовој*, том 4, Београд – Света Гора Атонска – Никшић – Требиње : Манастир Хиландар – Манастир Острог – Манастир Тврдош.
- Јевтић, А. [Александар, презвитер] Р. (2016): „Неблагодарност као грех свакодневице“, *Православни мисионар: мисионарско писмо Српске Православне Цркве за младе*, бр. 347 – јануар/фебруар 2016 (Тема броја: Царство Божије у нама), Београд, 4–6.

- Кавасила, Никола, Св. (2002): *Тумачење Свете Лишурџије*, са грчког изворника превео С. Јакшић, едиција Светоотачко богословље, књ. 3, Нови Сад : Беседа.
- Керн, К. (2000): *Евхаристија*, превод са руског Слободан Продић, Шибеник : Истина – Православна епархија далматинска.
- Керн, К. (2003): *Света Лишурџија : практичне најомене и бојословско тумачење*, превод са руског Слободан Продић, едиција Посебна издања, Шибеник : Истина – Православна епархија далматинска.
- Милошевић, Н. (2014): „Анафора — узношење или приношење?“, *Саборност – теолошки годишњак* 8, Пожаревац : Епархија браничевска – Одбор за просвету и културу, 27–42.
- Поповић, Ј. (2004): *Домаћика Православне Цркве*, том 3, Православна философија истине, Збирка Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига, књ. 19, : Задужбина „Свети Јован Златоусти“ Аве Јустина Ђелијског – Манастир Ђелије : Београд – Ваљево.
- Поповић, Р. В. (1997): *Одабрана докумената Васељенских сабора: превод и коментар*, 2. исправљено и допуњено издање, Библиотека Свечаник : нова серија, књ. 7, Хришћанска мисао – Универзитетски образовани православни богослови – Хиландарски фонд – Задужбина „Николај Велимировић и Јустин Поповић“ : Београд – Србиње – Ваљево.
- Православни молићвеник* (1992), 7. издање, Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве : Београд.
- Псарианос, Д. [Дионисије, митрополит козански] (2011): *Божанствена Лишурџија Свете Јована Златоуста : [Тумачење божанствене Лишурџије]*, Библиотека Хиландарски путокази, књ. бр. 57; Митрополит козански Дионисије, превео Дејан Ристић, напомене Епископ Атанасије (Јевтић), увод Св. Јустин Нови Ђелијски, Београд – Света Гора Атонска : Манастир Хиландар.
- Свето Писмо Старој и Новој Завети* (2002), Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве : Београд.
- Службеник* (1998), Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве : Београд.
- Србуљ, Ј. (ур.) (2002): *Господе, ти си живиој мој / старац Сава (Псково-печерски)*, превод Биљана Вићентић, Младен Станковић, Мирослав Голубовић; Библиотека Образ светачки, књ. 41, Православна мисионарска школа при Храму Светог Александра Невског : Београд. [доступно и онлајн, на <https://svetosavlje.org/gospode-ti-si-zivot-moj/> (приступљено: 6. 4. 2016. г.)]

- Србуљ, Ј., Димитријевић, В. (прир.) (2007): *Блаґословено Царство Оца и Сина и Свешћога Духа : Тумачење Свешће Литургије и свих боґослужења Православне Цркве / Аверкије Таушев, Гриґорије Свешћоґорац*, прев. Младен Станковић и Лада Акад, Библиотека Образ светачки, књ. 116, Православна мисионарска школа при Храму Светог Александра Невског : Београд. [доступно и онлајн, на <https://svetosavlje.org/tumacenje-bozanstvene-liturgije/> (приступљено: 6. 4. 2016. г.)]
- Суботић, О. (2016): „Царство нестворене Светлости“, *Православни мисионар: мисионарско гласило Српске Православне Цркве за младе*, бр. 347 – јануар/фебруар 2016 (Тема броја: Царство Божије у нама), Београд, 2–3.
- Успенски, Н. (2009): *Анафора : ѿкоушај историјско-литургијске анализе*, превод са руског Ксенија Кончаревић, Библиотека Свети Сава, књ. 20, Епархијски управни одбор Епархије жичке : Краљево.
- Џордан, М. (2015): „Свештенослужеће богословље: Литургија као вероисповедање Цркве“, *Каленић – издање Шумадијске епархије*, година XXXV, број 6/2015 (222), Епархија шумадијска : Крагујевац, 7–11.
- Шмеман, А. (2002): *Евхаристија : ѿајинство царства*, превод Младен М. Станковић, Библиотека Хиландарски путокази, књ. бр. 40, Манастир Хиландар : Света Гора Атонска.
- Шмеман, А. (2011): *Евхаристијско боґословље*, приредио Лазар Нешић, Библиотека Кључ, књ. 9, Богословско друштво Отачник: Београд.
- Шмеман, А. (2014): *Литургија смрти и савремена култура*, са енглеског и руског превели Иван и Јелена Недић, Каленић: Крагујевац.
- Aristotel (1988): *Nikomahova etika*, prev. Tomislav Ladan; predgovor i redaktura Danilo Pejović, Globus : Zagreb.
- Cvetković, N. (2016): „Aristotelova etika“, доступно на http://www.dualsoft.rs/nikola/filozofija/aristotelova_etika.html (приступљено: 6. 4. 2016. г.).

Примљено: 26. 6. 2017.
Исправљено: 22. 11. 2017.
Одобрено: 28. 11. 2017.

INTERCESSORY PRAYER (INTERCESSION)

Vladimir Dimić

Diocese of Šumadija, Barajevo

***Summary:** The beginning of Intercessory prayer clearly shows the purpose of the Liturgy for its participants. This prayer emphasizes that the Holy Communion is the aim for the members of the Church or, more precisely, for the participants of the liturgical community.*

***Key words:** Church, Liturgy, Eucharist, Communion, Eucharistic community.*